

Les posicions el maig de 1938

A l'extrem nord del Cap de Pont de Balaguer es troba la cota 220 (segons la topografia franquista de 1938), coneguda com el Merengue. En poder de les tropes franquistes del V Cos d'Exèrcit d'Aragó, es convertí en una posició predominant del sector. Aquest enclavament, el Morinyol i l'ermita del Pedrís foren els eixos principals d'atac escollits per l'Estat Major de l'Exèrcit de l'Est republicà per a la consecució de l'èxit en l'ofensiva iniciada el 22 de maig de 1938. Es llançaren atacs frontals al Merengue des de la vall de Camarasa, el barranc Salat i la carretera de Balaguer a Camarasa.

L'encarregada de conquerir la cota fou la 27 Divisió —coneguda com la Bruixa— del XVIII Cos d'Exèrcit republicà, comandat per José del Barrio. Havia de baixar pel marge esquerre del Segre fins a Balaguer per enllaçar amb les unitats de la 72 Divisió, travessar el riu i crear un cap de pont republicà a l'altra banda del Segre que arribés fins a Castelló de Farfanya.

Però tots els atacs fracassaren i posaren de manifest la deficient coordinació entre les unitats republicanes i la manca de preparació militar de molts dels seus comandaments. Les forces franquistes, més ben preparades i dirigides, aturaren les investides.

Els primers atacs republicans comptaren amb el suport dels carros de combat soviètics T-26, trencaren les línies de resistència de la infanteria franquista i envoltaren el Merengue. Però la bona utilització de les unitats de reserva per part dels defensors de la posició feren impossible ocupar-la. Durant els dies següents es repetiren les escames republicanes i l'aguant franquista. Les operacions militars es tancaren amb un tràgic balanç de pèrdua de vides humanes.

Cap de Pont de Balaguer (CPB)

Situació de forces al voltant del CPB des del 20 d'abril al 28 de maig de 1938.
En reserva: 35 Div, 60 BM, 11 Div

Coordinació: Servei d'Història, Documentació i Patrimoni de la Universitat de Lleida.

Documentació i textos: Pol Galitó

Fotografies i plànols: Pol Galitó i fons CEA

Agraïments: Associació d'Estudiosos del Front del Segre, Diputació d'Osca, Joan Sagués (Universitat de Lleida), Conxita Mir (Universitat de Lleida), Jordi Guixé (Espais de Memòria de Catalunya), Fernando Martínez de Baños i Pròleg

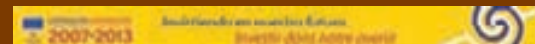
Disseny gràfic i producció: TriasQuodDesign

Ajuntament de Camarasa

Universitat de Lleida

Espais
del Front
del Segre

El Merengue

Cap de Pont de Balaguer 1938

Un cap de pont és el terreny que ocupa un exèrcit en territori enemic per protegir un accés (pont) i en el qual s'acumulen forces. En la majoria d'ocasions s'utilitza com a punt d'inici d'una ofensiva a gran escala.

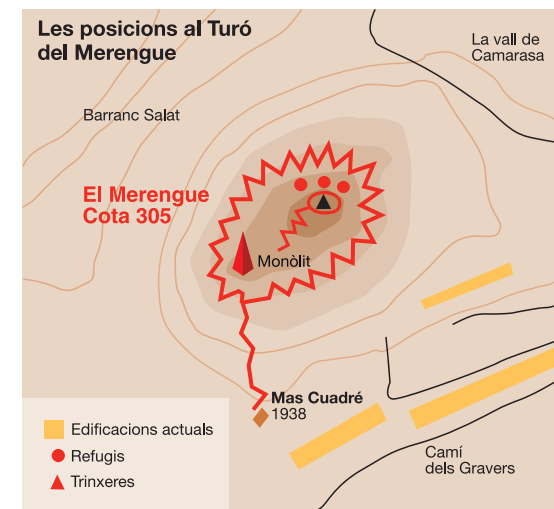
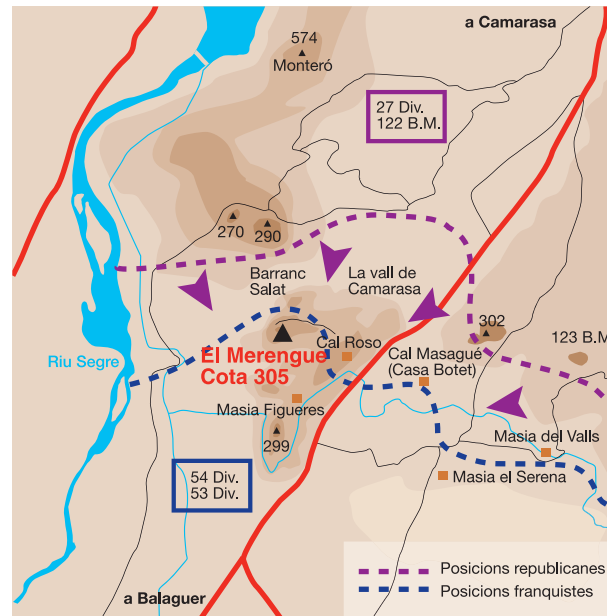
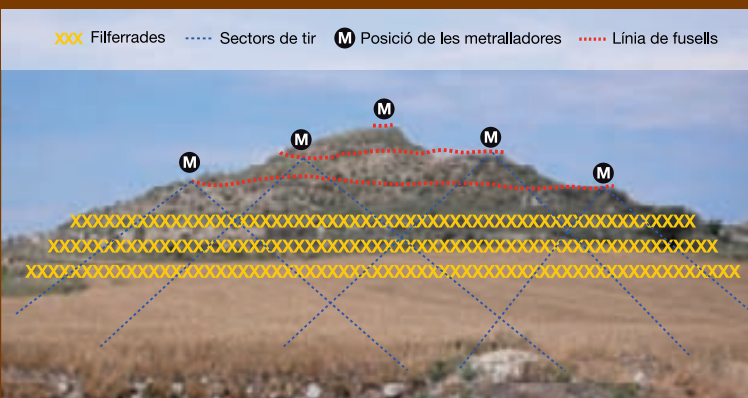

El Tossal del Deu

Merita és un topònim d'origen romà, que donà nom al terme i a la vila que devia ocupar el territori d'un antic poblat del Bronze Final i 1a Edat del Ferro que hi hauria al Tossal del Deu (Merengue). És probable que aquesta vila tardoromana perdurés en època andalusina, bastint una almunia amb torre de defensa al Tossal del Deu, que tindria continuïtat en el castell de Merita de l'època feudal.

Posició defensiva "el Merengue"

La cota el Tossal del Deu, coneguda a partir del maig de 1938 com el Merengue, fou un element de resistència de l'anomenat "Centre de resistència el Merengue", el qual s'estenia des de la masia Botet (cal Masagué) fins a aquesta posició. La seva defensa fou vital per a les forces franquistes i un obstacle ple de trampes i amenaces per a la vida de les tropes republicanes que l'atacaren una i altra vegada sense èxit.

Monòlit commemoratiu instal·lat al Merengue l'any 1985 per recordar els soldats caiguts als combats de 1938.

Trinxeres al Merengue

Forces franquistes en posició per trencar el front (28/12/1938)

Vinga, nois, que això ens ho menjarem com si fos un "merengue" ...!

Aquestes foren les paraules, segons la memòria dels soldats que lluitaren al Merengue, amb les quals un oficial republicà els arengà abans d'iniciar l'atac sobre aquesta estratègica cota, molt ben defensada per les tropes franquistes del V Cos d'Exèrcit d'Aragó del general Moscardó.

Entre els dies 22 i 28 de maig de 1938, forces de la 27 Divisió del XVIII Cos d'Exèrcit de la República, iniciaren una ofensiva per expulsar els franquistes del cap de pont de Balaguer. El Merengue fou un objecte cabdal des del primer moment de l'escomesa. Foren set dies de lluita ferotge, amb moltes baixes en ambdós bàndols. Molts dels caiguts republicans eren "biberons", nois de 17 i 18 anys que havien estat allistats només dos mesos abans de l'ofensiva.

L'escassa preparació militar els convertí en els candidats perfectes per a una mort segura. Algun dia s'arribaren a comptabilitzar 300 morts.

L'ofensiva republicana fou un fracàs total, no s'aconseguí cap dels objectius proposats. El front quedà estabilitzat fins al 28 de desembre de 1938, quan les tropes franquistes trencaren la línia de defensa republicana des del Merengue en direcció a Cubells, per avançar posteriorment cap a l'interior de Catalunya.